DOI : https://doi.org/10.5281/zenodo.15253218 ମୂଳ ପ୍ରବନ୍ଧ

ରାମଦାସ ହଠାତ୍ ବଦଳିଗଲା କାହିଁକି ?

ଚିନ୍ମୟ ସାମଲ

ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର:

ରାମଦାସ ହଠାତ୍ ବଦଳିଗଲା କାହିଁକି ? ଏହିଭଳି ଏକ ଶୀର୍ଷକ ପାଠକେ ପଢିସାରିବା ପରେ ମନରେ ଅହେତୁକ ପ୍ରଶ୍ନ ଜାଗି ଉଠିବା ସ୍ୱାଭାବିକ୍ । ଲେଖକ ଏଭଳି ଏକ ଶୀର୍ଷକରେ ଆଲୋଚନା କରିବାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ କ'ଣ ? ପ୍ରକୃତରେ ଏହା ଏକ ଆଲୋଚନା ନା ଗଳ୍ପ ? ଏଭଳି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଶ୍ନ । ତେବେ ପାଠକମାନଙ୍କ ଅବଗତି ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ଜଣାଇବାକୁ ଚାହେଁ ଯେ, ଏହା ନାଟ୍ୟକାର ଶଙ୍କର ପ୍ରସାଦ ତ୍ରିପାଠୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ୧୯୯୮ ମସିହାରେ ରଚିତ ତଥା ଅଭିନୀତ 'ଗାନ୍ଧୀ ଭୂମିକାରେ' ର ଏକ ବିଶ୍ଲେଷଣାତ୍ମକ ରୂପ । ମଣିଷ ବଦଳେ । ବଦଳିବା ପ୍ରକୃତିର ନିୟମ । ତେବେ ଏହି ବଦଳିବା ସମାଜକୁ କୌଣସି ନକରାତ୍ମକ ଦିଗ ନ ଦେଖାଇ ବରଂ ଏକ ସକରାତ୍ମକ ଦିଗ ଦେଖାଇବା ଉଚିତ୍। ଏବଂ ଏହି ବଦଳିବା ମଧ୍ୟ ଚରିତ୍ର ସଂଶୋଧନର ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ନିର୍ବାହ କରିଥାଏ । ସେହିପରି 'ଗାନ୍ଧୀ ଭୂମିକାରେ' ନାଟକର ଏକ ପ୍ରମୁଖ ଚରିତ୍ର ଗୁଣ୍ଡା ରାମଦାସ ମଧ୍ୟ ବଦଳିଥିଲା । ମାତ୍ର ଗୋଟେ ଘଣ୍ଟା ପାଇଁ ଗାନ୍ଧୀ ଭୂମିକାରେ ଅଭିନୟ କରୁଥିବା ଗୁଣ୍ଡା ରାମଦାସ ସାରା ଜୀବନ ପାଇଁ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଆଦର୍ଶକୁ ଆପଣେଇ ନେଇଥିଲା । ତେବେ ଚିରଦିନ ଗୁଣ୍ଡାଗିରି କରି ଆରାମଦାୟକ ଜୀବନ ଅତିବାହିତ କରୁଥିବା ଗୁଣ୍ଡା ରାମଦାସ ହଠାତ୍ ବଦଳିଗଲା କାହିଁକି ?

ପ୍ରମୁଖ ଶବ୍ଦାବଳୀ :

ଆଲିଏନେସନ୍, ଚରିତ୍ର ରୂପାନ୍ତରୀକରଣ, ସ୍ୱାର୍ଥ ସର୍ବସ୍ୱ ରାଜନୀତି, ମିଥ୍, ରୋମାଟିଂକ, ଗାନ୍ଧୀଜୀ ।

ଆଲୋଚନା :

ଉତ୍ତର ଅଶୀ ଓଡିଆ ନାଟକରେ ଏକ ଯୁଗସ୍ରଷ୍ଟା ନାଟ୍ୟକାର ଭାବେ ଶ୍ରୀ ଶଙ୍କର ପ୍ରସାଦ ତ୍ରିପାଠୀ ବେଶ୍ ପରିଚିତ । ଉଭୟ ମଞ୍ଚ ନାଟକ ଏବଂ ଟିଭି ନାଟକ ରଚନା କରିବାରେ ସେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ । ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଅଷ୍ଟମ ଦଶକ ଆଡକୁ ନାଟକରେ ପରିବର୍ତ୍ତନର ସ୍ୱର ଉଠାଇ ଯେଉଁ ପ୍ରତିଜ୍ଞାବଦ୍ଧ ନାଟ୍ୟକାରମାନେ ମଞ୍ଚ ନିକଟରେ ଆତ୍ମ ପ୍ରକାଶ କଲେ, ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଶ୍ରୀ ଶଙ୍କର ପ୍ରସାଦ ତ୍ରିପାଠୀ ଏକ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଚେହେରା । ଉତ୍ତର ସ୍ୱାଧୀନତା କାଳରେ ଦେଶରେ ଯେଉଁ ଦ୍ରୁତ ରୂପାନ୍ତର ଘଟୁଥିଲା ଯଥା- ଜୀବନ ଦର୍ଶନରେ ଜଟିଳତାର ଅନୁଭବ, ଆଦର୍ଶବାଦର ଅବକ୍ଷୟରେ ନେତିବାଦୀ ସ୍ୱାର୍ଥସର୍ବସ୍ୱତାର କାୟା ବିସ୍ତାର, ବାସ୍ତବତା ତଥା ଆଦର୍ଶବାଦ ମଧ୍ୟରେ ସଂଘର୍ଷ ଏବଂ ତାର ପରିଣାମ- ଏ ସବୁର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ନିଦର୍ଶନ ଶ୍ରୀ ତ୍ରିପାଠୀ ନିଶ୍ଚୟ ଦେଖିଥିବେ । ଓଡିଶାରେ ଅବସର ତତ୍ପର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ହେବା ନିମନ୍ତେ ସମସାମୟିକ ନାଟ୍ୟକାରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ଉଦ୍ୟମ- ସେ ସବୁ ନିଶ୍ଚୟ ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ପଡିଥିବ। ପଶ୍ଚିମା ସମାଜ ସାଧାରଣତଃ ବ୍ୟକ୍ତିକୈନ୍ଦ୍ରିକ ଏବଂ ଏହି କାରଣରୁ ସେ ଦେଶରେ ମଞ୍ଚରେ ବ୍ୟକ୍ତି ଚରିତ୍ରର ବିଶ୍ଲେଷଣ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଭାରତବର୍ଷରେ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଯୋଗସୂତ୍ର ସ୍ଥାପନ ପାଇଁ ସଂପର୍କ ହିଁ ମୁଖ୍ୟ । ତେଣୁ ଏଥିରେ ସାମୁହିକତାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଥାଏ । "ଶ୍ରୀ ତ୍ରିପାଠୀ ତାଙ୍କ ନାଟକ ଗୁଡିକରେ ସମସାମୟିକତାର ପ୍ରସଙ୍ଗ ଆଲୋଚନା କରିବା

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ଅନ୍‌ଲାଇନରେ ପଢିବାପାଇଁ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତୁ

Quick Response Code:

Available online at : https://pracheenews.com/

DOI : https://doi.org/10.5281/zenodo.15253218

Article No - BPP00274

ଯୋଗାଯୋଗ : ଶ୍ରୀମାନ୍ ଚିନ୍ମୟ ସାମଲ, ଅଧ୍ୟାପକ
ଓଡିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ବିଭାଗ
ପଟ୍ଟାମୁଣ୍ଡାଇ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ, ପଟ୍ଟାମୁଣ୍ଡାଇ, କେନ୍ଦ୍ରାପଡା
E-MAIL : chinmayasamal97@gmail.com
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-0565-106X

This is an open access journal, and articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial Share Alike 4.0 License, which allows others to remix, tweak, and build upon the work non commercially, as long as appropriate credit is given and the new creations are licensed under the identical terms.

For reprints contact: *pracheepatrika@rediffmail.com*

ପ୍ରାପ୍ତି	ସମୀକ୍ଷିତ	ଗୃହୀତ	ପ୍ରକାଶିତ
୩.୧୧.୨୦୨୪	୧୦.୦୧.୨୦୨୫	୨୫.୦୨.୨୦୨୫	୧.୦୩.୨୦୨୫

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ କିପରି ଉଦ୍ଧୃତ କରିବେ : ସାମଲ, ଚିନ୍ମୟ; ୨୦୨୫ । ରାମଦାସ ହଠାତ୍ ବଦଳିଗଲା କାହିଁକି ? । ବାସ୍ତବତାର ପରିପ୍ରକାଶ ପ୍ରାଚୀ। ଭାଗ :୧୦, ସଂଖ୍ୟା : ୦; ପୃଷ୍ଠା :୨୫-୨୮ ।

ସହିତ ଇତିହାସ ମିଥ୍ ମଧ୍ୟରୁ ସୁଦ୍ଧା ସମସାମୟିକତା ଖୋଜିଛନ୍ତି ଏବଂ ତାହାରି ଦ୍ୱାରା ସେ ସମାଜକୁ ନିଜର ସ୍ଥିତି ଦେଖାଇ ଦେବା ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ କରିଛନ୍ତି ।" (୧)

ନାଟ୍ୟକାର ଶଙ୍କର ପ୍ରସାଦ ତ୍ରିପାଠୀଙ୍କ ନାଟକ 'ଗାନ୍ଧୀ ଭୂମିକାରେ' ପ୍ରଥମେ ପ୍ରକାଶ ପାଏ ୧୯୯୮ ମସିହାରେ ଆର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକାଶନ ଦ୍ୱାରା । ସମାଜରେ ଏକ ଉତମ ପରିବେଶ ନିମିତ ଏକ ଉତମ ଚରିତ୍ରର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ଅପରାଧିର ଦଣ୍ଡ ଲାଠିରେ ନୁହେଁ, ବରଂ କ୍ଷମାରେ, ଉଦାରପଣିଆରେ । ତେବେ ଯାଇ ତା' ଚରିତ୍ରର ବିକାଶ ହେବ। ସମାଜରେ ଅପରାଧପ୍ରବଣତା କ୍ଷୟ ହେବାରେ ଲାଗିବ । ବିଶ୍ୱର ସମସ୍ତ ମହାପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଜୀବନ ଏତେ ବି ସରଳ ନଥିଲା ଏବଂ କୁହାଯାଇପାରେ ଏତେ ବି କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ମଧ୍ୟ ନଥିଲା । ଜୀବନକୁ ଅତ୍ୟଧିକ କଣ୍ଟକିତ ନକରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସରଳ ଭାବେ କିପରି ଜୀବନଯାପନ କରାଯାଇପାରିବ, ତାଙ୍କୁ ଅଗୋଚର ନଥିଲା । ସମୟ ରୂପୀ ମହାକାଳ ସ୍ରୋତର ମୂଲ୍ୟ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଖୁବ୍ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ ଯୁଗ ଯୁଗ ପାଇଁ ମହାପୁରୁଷ ଏବଂ ପ୍ରତି ଯୁଗର ଭବିଷ୍ୟତ ବଂଶଧରମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଛାଡି ଦେଇ ଗଲେ ସେମାନଙ୍କ ପଦଚିହ୍ନ । ଚରିତ୍ରର ସଂଶୋଧନ ନିମନ୍ତେ ତଥା ଏକ ଉତମ ନିରାମୟ ସମାଜ ଗଠନ ନିମନ୍ତେ ଏହିମାନଙ୍କ ପଦାଙ୍କକୁ ଅନୁସରଣ କରିବା ହିଁ ମଙ୍ଗଳମୟ । ତେଣୁ ପ୍ରତିଟି ମହନୀୟ ଚରିତ୍ର ନିଜ ଭିତରେ ଅବତାରଣା କରି ନିଜ ଦୋଷତ୍ରୁଟିକୁ ଚିହ୍ନିବା ସହ ସମାଜର କଲ୍ୟାଣକାମୀ ହେବା, ନିତ୍ୟାନ୍ତ ପକ୍ଷେ ସାଂପ୍ରତିକ ସମାଜ ପାଇଁ ସ୍ୱାଗତଯୋଗ୍ୟ । ଯାହା 'ଗାନ୍ଧୀ ଭୂମିକାରେ' ନାଟକରେ ଗୁଣ୍ଡା ରାମଦାସ କରିଥିଲା ।

ସମାଜରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସେ। ପରିବର୍ତ୍ତନ ଉତ୍ତମ ସମାଜ ଗଠନର ନିୟାମକ। ପରିବର୍ତନ ଅନୁଯାୟୀ ଚରିତ୍ର ମଧ୍ୟ ବଦଳେ। ସେହିଭଳି ନାଟକର ନାୟକ ଗୁଣ୍ଡା ରାମଦାସ ଗାନ୍ଧୀ ଭୂମିକାରେ। ଗାନ୍ଧୀ ଭୂମିକାରେ ଅନ୍ତତଃ ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଟା ପାଇଁ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଅଭିନୟ କରିବା ପରେ ତା' ଭିତରେ ଥିବା ସମସ୍ତ ହିଂସାମୂଳକ ଅନ୍ଧକାରମୟ ଦିଗ ଦୂରୀଭୂତ ହୋଇ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇପାରିଥିଲା ଅହିଂସାର ପଥ । ଅହିଂସାର ପଥ ଅନୁସରଣ ପୂର୍ବକ ସେ କେତେବେଳେ ନିଜକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଗାନ୍ଧୀ କରି ଦେଇଛି ସେ ମଧ୍ୟ ଅଗୋଚର । ଏତିକିବେଳେ ସେ ନିଜକୁ ଦେଖିଛି । ଗାନ୍ଧୀ ହେବା ପୂର୍ବର ସମୟକୁ ମନେ ପକାଇଛି। କରିଯାଇଥିବା ସେଇଭଳି କିଛି ଅନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ସେ ନିଜକୁ ନିନ୍ଦା ମଧ୍ୟ କରିଛି । ଅନୁତପ୍ତ ହୋଇଛି । ଗୁଣ୍ଡା ରାମଦାସ ଶେଷରେ ବଦଳିଯାଇଛି ଗାନ୍ଧୀ ରାମଦାସରେ ।

ଗାନ୍ଧୀ ଭୂମିକାରେ ନାଟକର ଆଲୋଚନା:

ନାଟକ ଆରମ୍ଭରେ ତିନି ଜଣ ଅଭିନେତା ଯଥାକ୍ରମେ ୧ମ, ୨ୟ ଓ ୩ୟ ଗାନ୍ଧୀ ଜୟନ୍ତୀ ନିମିତ ଚାନ୍ଦା ମାଗିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ଅଭିନେତାମାନଙ୍କର ନିଜସ୍ୱ ପରିଚିତି ହେଲା ୧ମ ଜଣକ ପକେଟ୍ମାର ଭଳି, ୨ୟ ସିନେମା ଟିକେଟ୍ ବ୍ଲାକର ସନ୍ନି ଏବଂ ୩ୟ ଗୁଣ୍ଡା ରାମଦାସ । ଚାନ୍ଦା ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ଠାକ୍ ଆଦାୟ ହୁଏ । ଆଦାୟ ବାର ହଜାର ଟଙ୍କା । ଟଙ୍କା ସିନା ଆଦାୟ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ବା ଯେଉଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପାଇଁ ଏହା ହୁଏ, ସେଇ ବାବଦକୁ କେତେ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହୁଏ । କାମକୁ କିପରି ଖୁଚୁରାରେ ଚଳାଇ ଦେଇ ବାକି ସବୁ ମଦପାଣିରେ ଯିବ ସମସ୍ତଙ୍କ ସେହି ଲକ୍ଷ୍ୟ । ନାଟକ ତ ସମାଜର ପ୍ରତିବିମ୍ବ । ତେବେ ତାହାର ଚରିତ୍ରମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହିଭଳି କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବର୍ତିବେ ବା କିପରି ? ବିନା କୌଣସି ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚରେ ଗାନ୍ଧୀ ଜୟନ୍ତୀ କିଭଳି କରାଯାଇପାରିବ, ତା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଚାଲେ । ଶେଷରେ ସ୍ଥିର ହୁଏ ନାଟକର ୩ୟ ଚରିତ୍ର ଅର୍ଥାତ୍ ଗୁଣ୍ଡା ରାମଦାସ ହିଁ ହେବ ଗାନ୍ଧୀମୂର୍ତି ଅନ୍ତତଃ ସଭାକାର୍ଯ୍ୟ ସରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଏହା ଯଦି ସ'ଳ ହୁଏ ତେବେ ଟଙ୍କାକୁ ଟଙ୍କା ବଚିଂଯିବ ଏବଂ ସଭାକାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସୁରୁଖୁରୁରେ ହୋଇଯିବ । ତେବେ ଗାନ୍ଧୀ ଭୂମିକାରେ ଅଭିନୟ କରିବା କ'ଣ ସହଜ କଥା । ଖାଲି ବାହାର ଆଭରଣ ହେଲେ କ'ଣ ହେଲା । ଭିତରର ପରିବର୍ତନ ମଧ୍ୟ ଦରକାର । ନ ହେଲେ ଗାନ୍ଧୀ ହେବା କ'ଣ ସହଜ ? କିନ୍ତୁ ଆମକୁ ମନେ ରଖିବାକୁ ପଡିବ ଯେ ପୁରାଣର ଦସ୍ୟୁ ରତ୍ନାକର ମଧ୍ୟ ରାମ ନାମ ଗାଇ ବାଲ୍ମୀକି ହୋଇପାରିଥିଲେ । କ'ଣ ଥିଲା ସେ ନାମରେ , ଯାହା ରତ୍ନାକରର ଚରିତ୍ର ସଂଶୋଧନ କରିପାରିଥିଲା ? ଯେମିତି 'ରାମ' ଶବ୍ଦର ପ୍ରଭାବରେ ଦସ୍ୟୁର ହୃଦୟ ପରିବର୍ତନ ସମ୍ଭବ, ତେବେ ଗାନ୍ଧୀ ହେବାର ଇଛା ରଖିଥିବା ଗୁଣ୍ଡା ରାମଦାସଙ୍କ ମଧ୍ୟ ଚରିତ୍ର ସଂଶୋଧନ ସମ୍ଭବ । ଗୁଣ୍ଡା ରାମଦାସ ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଗଲେ ଗାନ୍ଧୀ ଭୂମିକାରେ ଅଭିନୟ ପାଇଁ । ନିଜକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଦୂରେଇ ଦିଏ, ଗୀତା ପଢେ, ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ପରି ଚାଲି, ବେଶଭୂଷଣରେ ନିଜକୁ ଆଛାଦିତ କରେ । ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହେବାର ମାଧ୍ୟମ ଏହି ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଏ । ଏହିସବୁ ଦେଖିବା ପରେ ତାର ମଡର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରେମିକା ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ଯେ ଦିନେ ସହରରେ ଗୁଣ୍ଡାଗିରି କରୁଥିଲା, ସହରର ପ୍ରତି କୋଣ ଅନୁକୋଣରେ ତାର ପ୍ରବେଶ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ମୁଣ୍ଡବ୍ୟଥାର କାରଣ ହେଉଥିଲା, ନିଜ ଇଛାରେ ଯେ ନିଜେ ବତୁଂଥିଲା, କାହାର ଉପଦେଶ ବା ଆଜ୍ଞାକୁ ପାଳନ ନ କରି ବଳପୂର୍ବକ ତାହାଠାରୁ କୌଣସି ଜିନିଷକୁ ଛଡାଇ ଆଣିବାର କ୍ଷମତା ରଖୁଥିଲା । ସେହିଭଳି ଏକ ଗୁଣ୍ଡାର ଏଭଳି ପରିବର୍ତନ କିପରି ସମ୍ଭବ ? ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ ତେଣୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଛି– "... ତୁ ପାଗଳ ହେଇ ଯାଇଛୁ । ତୋର କ'ଣ ହେଇଚି, ରାମଦାସ ? ଆରେ, ପଶୁ କେବେ ମହାପୁରୁଷ ହୋଇପାରେ ? ରାମଦାସ ଗୋଟେ ବିଲୁଆ ଥରେ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଜଙ୍ଗଲର ରାଜା ହୋଇଗଲା । ସମସ୍ତେ ବି ତାକୁ ମାନିଲେ । କିନ୍ତୁ ଯୋଉଦିନ ତାର

ସ୍ୱରୂପ ଜଣାପଡିଲା, ସେ ଦିନ କେହି ତାକୁ କ୍ଷମା ଦେଲେନି । ରାମ ଦାସ , ତୁ ପାଗଳ ହେଇଯାଇଛୁ ।" (୨) କିନ୍ତୁ ରାମଦାସ ଏଥିରେ ବିଚଳିତ ନହୋଇ ସ୍ମିତହାସ୍ୟ ପୂର୍ବକ ଶାନ୍ତ ହୋଇଯାଏ ।

ଗାନ୍ଧୀ ଜୟନ୍ତୀ ସମୟ ଆସିଯାଇଥାଏ । ଏବେ ରାମଦାସ ପାଇଁ ପରୀକ୍ଷାର ସମୟ । ମାତ୍ର ଘଣ୍ଟାଏ ପାଇଁ । ସେ ବି କୋଉ ଗାନ୍ଧୀ ହେଇଯାଇଛି ଯେ । ଗାନ୍ଧୀ ତ ମହାପୁରୁଷ, ଏ ତ ଜଣେ ଗୁଣ୍ଡା । ଗୁଣ୍ଡା ପୁଣି ହେବ ମହାପୁରୁଷ ? ଖାଲି ସଭାକାର୍ଯ୍ୟ ସରିଗଲେ ସେ ପୁଣି ଫେରିଯିବ ତା'ର ପୂର୍ବ ଜୀବନକୁ , ଗୁଣ୍ଡାଗିରିର ପରିବେଶକୁ । ମାତ୍ର ସେ ସୁଯୋଗ ଗାନ୍ଧୀ ମହାତ୍ମା ଦେଲେ ତ ? ସଭାକାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରଥମେ ଆସନ୍ତି ମନ୍ତ୍ରୀ ମହୋଦୟ । ... ସଭାକାର୍ଯ୍ୟକୁ ଉଦ୍ଘାଟନ କରିବେ ସେ । ଉଦ୍ଘାଟନ ହୁଏ । ସଭାକାର୍ଯ୍ୟର ଆରମ୍ଭ ମଧ୍ୟ ହୁଏ । ଭାଷଣ ଦିଅନ୍ତି ମନ୍ତ୍ରୀ । ଚିରଦିନ ସାଧାରଣ ଜନତାକୁ ଶୋଷଣ କରିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ଆହୁରି ରକ୍ତ ଶୋଷିବାର ଇଛା ଥାଏ ତାଙ୍କର । ସାଧାରଣ ଜନତାଙ୍କ ପାଇଁ ମଣିଷ ଉଚ୍ଚପଦବୀକୁ ଯାଏ । ମାତ୍ର ଥରେ ସିଂହାସନ ଲାଭ ପରେ ଏହି ସାଧାରଣ ଜନତା ହୋଇଯାନ୍ତି ଅପାଂକ୍ତେୟ । ଏମାନଙ୍କ ସମସ୍ତ ସୁଖସ୍ୱାଛନ୍ଦ୍ୟକୁ ଦମନ କରାଯାଏ କ୍ଷମତାର ରଥଚକରେ । ପୁଣି ନିର୍ବାଚନ ପାଖେଇ ଆସିଲେ ହଜିଯାଇଥିବା ବଡବଡିଆମାନଙ୍କ ଚେହେରା ପୁଣି ଥରେ ଆତ୍ମ ପ୍ରକାଶ କରେ ସାଧାରଣ ଜନତାଙ୍କ ପାଖରେ । କେତେ ଯେ ନେହୁରା ହୁଅନ୍ତି, ହାତଗୋଡ ଧରି ପକାନ୍ତି , ସବୁକିଛି କରି ଦେବାର ମିଥ୍ୟା ଆସ୍ୱାଳନ ଦେଖାନ୍ତି । ଏହିଭଳି ମନ୍ତ୍ରୀ ମହୋଦୟଙ୍କୁ ପରଖି ସାରିବା ପରେ ଗାନ୍ଧୀ ତାଙ୍କୁ ଚାପୁଡାଟେ ମାରିଛି । ନାଟକର ଦ୍ୱିତୀୟ ଦୃଶ୍ୟରେ ଗାନ୍ଧୀ ମହାତ୍ମାଙ୍କ ଷ୍ଟାଚ୍ୟୁ ସ୍ଥାପନା କରାଯାଇଛି । ସେହି ମୂର୍ତ୍ତି ପାଖକୁ ଆସିଛନ୍ତି ତିନି ଜଣ ଚରିତ୍ର ରବି, ସୋମ ଓ ମଙ୍ଗଳ । ସେମାନଙ୍କୁ ଆତ୍ମା ମାରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ନିରାପଦ ଯାଗା ମିଳୁନଥିବାରୁ , ଶେଷରେ ଏହି ସ୍ଥାନକୁ ସେମାନଙ୍କ ଆତ୍ମାସ୍ଥଳୀ ଭାବେ ବାଛିଛନ୍ତି । ସାଂପ୍ରତିକ ସମୟରେ ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଫିସ୍, ବିଦ୍ୟାଳୟ, ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ 'ଟୋପି ଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇବା । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ କେତେ ଜଣଙ୍କର ଅଛି ? କେତେଜଣ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଆଦର୍ଶକୁ ନିଜ ଜୀବନର ଆଦର୍ଶ ସ୍ୱରୂପ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି ? ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତର ସମୟ ପାଖରେ । ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲେ ବି ସେଥିପ୍ରତି କାହାର ସମ୍ମାନ ନାଇଁ । ଗଞ୍ଜେଇ ଟାଣିବା ପାଇଁ କିଏ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଗୀତାବହି ବିକ୍ରି କରିଦେଲାଣି ତ, ସ୍ତ୍ରୀର ଲିପଷ୍ଟିକ କିଣା ପାଇଁ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଚଷମା ବିକ୍ରି ହେଲାଣି । ଏହି ସବୁ ଦୃଶ୍ୟ ରାମଦାସଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅସହ୍ୟ ହୋଇଉଠିଛି । ନିଜର ପଶୁ ପ୍ରବୃତି ପୁଣି ଥରେ ଜାଗି ଉଠିଛି । ସେହିଭଳି ଅମାନୁଷିକ କଳଙ୍କିତ ଖଳ ଚିରତ୍ରମାନଙ୍କୁ ସମାଜରୁ ମୂଳପୋଛ କରିବା ନିମିତ ତାଙ୍କୁ ଶାସ୍ତି ଦେଇଛନ୍ତି ନିଜ ବଙ୍କୁଲି ବାଡିରେ । ତାପରେ ଜଣକ ପରେ ଜଣେ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ନେଇ ବ୍ୟବସାୟ କରିବା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଇଛନ୍ତି । ମନ୍ତ୍ରୀ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥ ହାସଲ ପାଇଁ କଳେବଳେକୌଶଳେ ନିର୍ବାଚନରେ ବିଜୟୀ ହେବା ପାଇଁ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି । ଫିଲ୍ମ ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରି ମାଲିକ ନିଜ ଫିଲ୍ମକୁ ସୁପରହିଟ୍ କରିବାକୁ ଯାଇ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ଏକ ହିଞ୍ଜିଡା ଚରିତ୍ରରେ ଅଭିନୟ କରିବା ପାଇଁ ଦେଇଛନ୍ତି । ତାହା ବି କେଇଟା ମାତ୍ର କଉଡିଏ ପାଇଁ । ତା'ପରେ ଆସନ୍ତି ଖଦଡ ଲୁଗା ଦୋକାନର ମାଲିକ, ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ସୋ କେସ ଭିତରେ ରଖି ନିଜ ଦୋକାନର ଚାହିଦା ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ । ଯେଉଁ ଗୁଣ୍ଡା ରାମଦାସକୁ ଦିନେ ସମସ୍ତେ ଭୟ କରୁଥିଲେ, ସେହି ରାମଦାସ ବର୍ତମାନ ପରିଣତ ହୋଇଯାଇଛି ଗାନ୍ଧୀ ରାମଦାସରେ । ଏବେ ତାକୁ ହାତ ପତେଇବାକୁ ପଡିଛି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଆଗରେ । ପ୍ରତାରିତ ମଧ୍ୟ ହୋଇଛି । ସମସ୍ତେ ଗାନ୍ଧୀ ରାମଦାସକୁ ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥ ପୂର୍ତ୍ତି ନିମିତ ଏକ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଭଳି ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି ମାତ୍ର ସ୍ୱାର୍ଥ ପୂରଣ ପରେ ଏବେ ଗାନ୍ଧୀ କିଏ ? ରାମଦାସର ହଠାତ୍ ଏଭଳି ପରିବର୍ତନରେ ନିଜକୁ ମଡର୍ଣ୍ଣର ପରିଚୟ ଦେଉଥିବା ରାମଦାସର ପ୍ରେମିକା ମିସ୍ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀର ମଧ୍ୟ ହୋଇଛି ରୂପାନ୍ତର । ଏହି ରୂପାନ୍ତର ସାଧାସିଧା ଏକ ଗୃହିଣୀର ରୂପାନ୍ତର । ହିଂସା ଚିନ୍ତାଧାରାରୁ ଅହିଂସାର ରୂପାନ୍ତର । ଏମିତିକି ନିଜ ସ୍ୱାମୀ ରାମଦାସକୁ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କବଳରୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯାଇ ଶେଷରେ ସେ ବଳାତ୍କାରର ଶିକାର ହୋଇଛି । ୧ମ ଓ ୨ୟ ଅଭିନେତା ରାମଦାସକୁ ପୁଣିଥରେ ସେଇ ଗନ୍ଧପୂତମୟ ଅନ୍ଧକାର ଜୀବନକୁ ଆଦରି ନେବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରନ୍ତି । ରାମଦାସ ବରଂ ସେହି ଜୀବନରେ ବହୁ ଖୁସିରେ ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଯେବେଠାରୁ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଜୀବନ ଓ ଦର୍ଶନକୁ ନିଜ ସହିତ ଏକାକାର କରିଦେଇଛି , ସେ ପାଇଛି କ'ଣ ? ଏପରିକି ... ନିଜ ପ୍ରାଣପ୍ରିୟାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ହରାଇଛି । ତଥାପି ସେ କ୍ଷଣିକ ପାଇଁ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଚେଷ୍ଟା କରିଛି , ନିଜକୁ ଏବେ ସେ ଗୁଣ୍ଡା ରାମଦାସରେ ପରିଣତ କରିବ । ଠିକ୍ ତା ପର ମୁହୂର୍ତରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀର କଥା ମନେ ପଡିଯାଇଛି- "ତୁମକୁ ମୋ ରାଣ ଗାନ୍ଧୀ, କୌଣସି ପରିସ୍ଥିତିରେ ବି ତୁମେ ରାମ ଦାସ ହେବନି ।" (୩)

ଗାନ୍ଧୀ କୌଣସି କଳ୍ପନା ନୁହେଁ । ରକ୍ତମାଂସଧାରୀ ଜଣେ ସାଧାରଣ ମଣିଷ ଭଳି ଧୂଳିମାଟିର ପୃଥିବୀରେ ଆତଯାତ ହୋଇଥିଲେ । ଆଜିର ମଣିଷଙ୍କ ପାଇଁ ସେ ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି ଗୋଟିଏ 'ମିଥ୍' । ଗାନ୍ଧୀ ସବୁବେଳେ ଖୋଜୁଥିଲେ , ଆଗକୁ ପାଦ ବଢାଇବା ପାଇଁ ପାହୁଣ୍ଡେ ଜମି । ରାମଦାସ ମଧ୍ୟ ସେଇଆ କରିଥିଲା । ମାତ୍ର ସେଥିରେ ସଫଳ ହେଲା ନାହିଁ । ବନଫୁଲ ପରି ଝଡିପଡିଲା । ନାଟ୍ୟକାରଙ୍କ କଳ୍ପନାଟି ରୋମାଟିଂକ୍ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ନାଟକୀୟ ।

ଉପସଂହାର:

ରାମଦାସ ହଠାତ୍ ବଦଳିଗଲା କାହିଁକି ? ବଦଳିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଚରିତ୍ର ସଂଶୋଧନ ପାଇଁ । ବଦଳିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଥିଲା ସମାଜକୁ ସୁଧାରିବା ପାଇଁ ଏବଂ ବଦଳିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଥିଲା ନିଜ ଜୀବନକୁ ଗାନ୍ଧୀମୟ କରିଦେବା ପାଇଁ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତମାନ ଯୁଗରେ ଗାନ୍ଧୀ ଦର୍ଶନ ତାର ସମସ୍ତ ଆବେଦନ ହରାଇ ସାରିଲାଣି । ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପାଇଁ, ନିଜକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ପାଇଁ, ଯଶ ଓ ଖ୍ୟାତି ପାଇଁ ଯେ ଯେତେ ଅପରାଧ କରିପାରିବ, ଦଂଶନ କରିପାରିବ, ତା'ର ସମାଜରେ ସେତେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା । ନାଟକରେ ସମସାମୟିକ ସମାଜର ବାସ୍ତବ ରୂପଟି ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଛି । ସାଂପ୍ରତିକ ସମାଜ କିଭଳି ମଣିଷକୁ ଭଲ ହେବାର ସୁଯୋଗରୁ ବଚିଂତ କରି ତାକୁ ଅନ୍ଧାରର ଚକ୍ରବ୍ୟୂହ ମଧ୍ୟକୁ ଟାଣି ନେଉଛି, ତାହା ଦେଖାଇ ସମାଜକୁ ସର୍ତକ କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ମୋଟ ଉପରେ ସବୁ ଯୁଗରେ ଗାନ୍ଧୀମାନଙ୍କୁ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିବାକୁ ପଡେ ଆତତାୟୀ ଗୁଳିରେ । ଗାନ୍ଧୀ ଆଦର୍ଶ ତଳିତଳାନ୍ତ ହୋଇଯାଏ କ୍ଷମତା ରୂପକ ରଥଚକ ତଳେ । କେବଳ କାନ୍ଥବାଡରେ ଝୁଲୁଥିବା ଫଟୋଚିତ୍ରରେ ନିରବିଯାନ୍ତି ଗାନ୍ଧୀ । ପାଟି ଫିଟାଇବାର ଆଉ ଜୁ ନଥାଏ । ଫଟୋଚିତ୍ରରେ ଥାଇ ଆଜିର ଅବକ୍ଷୟମୁଖୀ ସମାଜକୁ ଅବଲୋକନ ପୂର୍ବକ ଆଖିରୁ ଦି ଠୋପା ଲୁହ ବୋହିଯିବା ହିଁ ସାର ହୁଏ ।

ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ :

୧. ଦାସ, ହେମନ୍ତ କୁମାର : ଓଡିଆ ନାଟକର ଉତର ଆଧୁନିକ ପର୍ବ, ବିଦ୍ୟାପୁର, କଟକ, ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ, ଜାନୁଆରୀ ୨୦୦୮, ପୃ. ୩୧୯

୨. ଶଙ୍କର ତ୍ରିପାଠୀ ରଚନା ସମଗ୍ର, ଆର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକାଶନ, କଟକ, ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ, ୨୦୧୭, ପୃ. ୯୧

୩. ତହିଁରେ, ପୃ. ୧୫୨

❖ ❖ ❖